

Tina van der Vlies, *Echoing Events: The Perpetuation of National Narratives in English and Dutch History Textbooks, 1920-2010* (Göttingen: Brill en Vandenhoeck & Ruprecht Unipress, 2022, 358 pp., ISBN 9783847114505).

Met deze uitgave van haar dissertatie, informeert Tina van der Vlies een breder publiek over nationale narratieven in geschiedenis­schoolboeken. Uit eerder onderzoek is gebleken dat schoolboeken vaak traditionele geschiedverhalen bevatten en dat historiografisch onderzoek slechts langzaam doordringt in het onderwijs. Van der Vlies onderzoekt welke nationale narratieven in Nederlandse en Engelse schoolboeken werden verteld tussen 1920 en 2010, en hoe deze tot stand kwamen. Met dit onderzoek slaat zij een belangrijke brug tussen historisch- en schoolboekonderzoek. Het boek is uitgeven door het pretentieuze *Georg-Eckert-Institut*, waar al sinds de jaren vijftig schoolboeken uit diverse landen worden geanalyseerd.

Van der Vlies onderzoekt de zichtbare en minder zichtbare wijzen waarop nationale geschiedverhalen worden geconsolideerd. Deze verhalen kunnen elkaar overlappen en met elkaar vermengen. Schoolboekauteurs interpreteren gebeurtenissen op gelijke wijze en gebruiken dezelfde combinaties van historische analogieën. Waarom koppelen schoolboekauteurs historische verhalen aan elkaar? Door deze vragen te onderzoeken wordt een ander licht geworpen op de continuïteit van nationale geschiedverhalen in de geschiedenis­schoolboeken. Continuïteit en verandering in schoolboeken worden in de bestaande literatuur vaak verklaard door direct overheidsingrijpen, politieke beslissingen en ideologische agenda's. Deze overtuiging is echter nauwelijks geproblematiseerd en dit onderzoek toont aan dat andere redenen voor het in stand houden van nationale narratieven over het hoofd zijn gezien. Van der Vlies onderzoekt de invloed op geschiedverhalen in schoolboeken van maatschappelijke en politieke ontwikkelingen, de geschiedwetenschap en vakdidactici.

Van der Vlies analyseerde voor dit onderzoek twaalf Engelse en twaalf Nederlandse schoolboeken. Ze kiest voor twee historische gebeurtenissen uit de zestiende eeuw: Engeland onder Elizabeth I en de overwinning op de Spaanse Armada, en het begin van de Opstand in de Nederlanden en de overwinning op de Spanjaarden. De keuze voor een vergelijking van schoolboeken uit Engeland en Nederland is volgens Van der Vlies een logische keuze. Deze landen delen een belangrijke geschiedenis en zijn op educatief terrein vergelijkbaar. Zo worden in de twee landen schoolboeken aan de vrije markt overgelaten en bemoeit de overheid zich niet rechtstreeks met de inhoud. Beide landen kennen een traditie van overzeese expansie

en koloniale rijken, ze waren betrokken bij slavenhandel en slavernij. Daar waar Nederland de internationale macht al lang kwijt was, bleef Engeland in de twintigste eeuw nog een land van internationale betekenis. Van der Vlies analyseert de 'narratieve context' door te letten op narratieve elementen en narratieve technieken als 'framing' en 'keying'. Met behulp van het concept 'keying' analyseert Van der Vlies hoe belangrijke, hedendaagse gebeurtenissen in schoolboeken worden verbonden aan grote historische gebeurtenissen. Zo ontstaan er echo's uit het verleden.

Het boek is chronologisch opgedeeld in vier delen. In het eerste deel, over de periode 1920-1940, behandelt Van der Vlies de wijze waarop de doelen en de gevolgen van de Eerste Wereldoorlog werden besproken in Engelse schoolboeken. In deze periode werden voor het eerst discussies gevoerd over de behandeling van vrede in het onderwijs, maar deze vonden nauwelijks hun weg naar de schoolboeken. Engeland werd als de grote zeemacht beschreven. De oorlog werd vergeleken met de Engelse overwinning op de Spaanse Armada. De geschiedverhalen kennen een gezamenlijk plot: Engeland als 'overheerser van de zee'. Terugkerende koppelingen zijn de nadruk op de rol van de marine tijdens de Eerste Wereldoorlog en de nationale overwinning op Duitsland.

In de tweede periode, 1940-1965, zijn de invloed van de Tweede Wereldoorlog en het dekolonisatieproces belangrijke onderwerpenontwikkelingen. Na de oorlog gebruikten de Engelse auteurs andere verbanden. Filips II, Napoleon en Hitler werden neergezet als heersers van Europa die Engeland wilden binnenvallen. De dreigende buitenlandse invasie werd een nieuw frame voor zowel de zestiende-eeuwse als twintigste-eeuwse gebeurtenissen. De bezetting van Nederland tijdens de oorlog leverde een ander nationaal narratief op. Na de oorlog vergeleken de schoolboekauteurs de Tweede Wereldoorlog met de Nederlandse Opstand. Auteurs legden nadruk op de tegenstellingen tussen vrijheid en tirannie en tussen democratie en absolutisme, om zowel de zestiende-eeuwse gebeurtenissen als de hedendaagse gebeurtenissen te verklaren. Na 1954 veranderde het plot onder invloed van de ontzuiling. Schoolboeken vertelden een meer algemeen narratief waarin de nadruk lag op tolerantie en verdraagzaamheid.

Tussen 1965 en 1988, de periode die in deel 3 centraal staat, hebben de geschiedwetenschap en de didactiek grote invloed gehad op Engelse en Nederlandse tekstboeken. Politieke en militaire onderwerpen werden vaker vervangen door culturele geschiedenis en geschiedenis van 'onderaf'. De grote, nationale geschiedenis verdween meer naar de achtergrond. Onder invloed van nieuwe didactische inzichten ging veel aandacht uit naar historische waardigheden en een thematische aanpak, zodat het vak geschiedenis een waardevol vak zou zijn op school. De frames bleven vrijheid en tolerantie, maar de inhoud werd aangepast aan de twintigste-eeuwse context. Er kwam meer aandacht voor het koloniale verleden.

In de laatste onderzoeksperiode, 1988-2010, vonden zowel in Engeland als in Nederland felle discussies plaats over de inhoud van nationale narratieven en overheidsbemoedelingen. ‘Leerlingen leren bijna geen historische inhoud meer’ was een terugkerend verwijt en internationale gebeurtenissen zorgden voor een terugkeer naar een meer nationale retoriek. Een complexe, verwarrende periode waarin zowel de historiografische invloed zichtbaar is in de groeiende aandacht voor de ‘zwarte’ bladzijden uit de geschiedenis en voor nieuwe perspectieven, als de invloed van socio-politieke gebeurtenissen als 9/11, immigratie en het falen van de multiculturele samenleving, waardoor het debat over ‘zij’ en ‘wij’ ontstaat. In deze periode werden in Nederland ingrijpende curriculumveranderingen ingevoerd, zoals de invoering van tien tijdvakken met kenmerkende aspecten, die uiteraard invloed hebben op de narratieven in de schoolboeken. Van der Vlies beschrijft deze curriculumverandering, maar de uitwerking in de schoolboeken komt nauwelijks aan bod.

Het zou daarnaast uitermate boeiend zijn wanneer dit onderzoek wordt doorgezet naar de meer recente geschiedenis schoolboeken die op basis van het huidige curriculum zijn geschreven. Er is in dit boek ruim aandacht voor de discussies rondom de curriculumverandering van 2001 en de invoering van een canon in 2006. Welke verbanden bestaan vandaag de dag in de schoolboeken? Dit vraagt absoluut om een voortzetting van schoolboekanalyses zoals Van der Vlies deze uitvoerde.

Van der Vlies maakt inzichtelijk dat, hoewel er geen directe overheidsbemoedeling bestaat met de inhoud van geschiedenis schoolboeken, er wel degelijk invloed is. Politieke interventies maar ook maatschappelijke ontwikkelingen en opvattingen hebben invloed gehad op het curriculum, en hebben een grote rol gespeeld bij het vormen van de narratieven in de geschiedenis schoolboeken. Het onderzoek hiernaar geeft een uitermate belangrijk inzicht in ons geschiedenis onderwijs. Van der Vlies levert een waardevolle bijdrage aan het historische debat over nationale narratieven én een belangrijke bijdrage aan inzicht in de wijze waarop nationale narratieven in geschiedenis schoolboeken vorm krijgen.

Concluderend heeft dit onderzoek, deze analyse van geschiedenis schoolboeken, een nieuw licht geworpen op de zichtbare en minder zichtbare manieren waarop schoolboek auteurs in de periode tussen 1920 en 2010 nationale verhalen consolideren. Van der Vlies geeft aan dat het interessant is om verder te onderzoeken op welke manier docenten en leerlingen de narratieven in schoolboeken verwerken, zeker in een tijd waarin nationale narratieven niet alleen worden gevormd door boeken maar ook op YouTube en sociale media.

Annemiek Houwen, docent geschiedenis en vakdidactisch onderzoeker